

NEMZETKÖZI EGYESÜLETEK, TUDOMÁNYOS EGYESÜLETEK

Nemzetközi könyvtári, információs és levéltári szakmai egyesületek

A második világháborút követően gyors fejlődésnek indult a nemzetközi együttműködés: megnőtt az igény az információk és publikációk nemzetközi áramlása és cseréje iránt. A könyvtárak és tájékoztatási központok többé nem működhettek elszigetelten, a számítástechnika és más technikai eszközök elterjedése nyomán a könyvtárügy és az információ minden fázisa világméretű dimenziót kapott.

1972 óta két széles körű vizsgálat folyt a könyvtári információs és levéltári nemzeti és nemzetközi egyesületekről. Jelen elemzés a nemzetközi szervezetek számának növekedési ütemét, földrajzi elhelyezkedésüket és jellegzetességeiket kívánja feltárni.

Jelenleg 44 nemzetközi szervezetet ismerünk, 42-ről sikerült információkat szerezni ehhez a feldolgozáshoz.

Az egyesületek alapítási évének vizsgálata gyorsütemű gyarapodást jelez, az utolsó években. 1895-től 1947-ig mindössze négy ilyen szervezet létesült:

1895-ben a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID),

1927-ben a Könyvtárosegységek Nemzetközi Szövetsége (IFLA), majd a Filmarchívumok Nemzetközi Szövetsége (International Federation of Film Archives, FIAF);

1947-ben pedig a Skandináv Szakkönyvtárosok Egyesülete (Nordisk Videnskabeligt Bibliotekarforbund, NVBF).

1950-től 1959-ig 11, 1960-tól 1969-ig 13, 1970-től 1974-ig pedig újabb 14 nemzetközi szervezet létesült. Vagyis több mint a felüknek az alapítási éve nem régebbi, mint 1960.

Hasonló ütemű növekedést mutat a szervezetek tagsága és az általuk kiadott folyóiratok száma is:

	1972	1975	
Szervezetek száma	33	44	ebből 42 szervezet adatai ismertek
Taglétszám	5247	25 000	felett
Folyóiratok száma	18	25	

A nemzetközi szervezetek székhelyei csaknem egyenesen oszlanak meg iparilag fejlett, ill. fejlődő országokra:

<i>Afrika</i>	8
ebből: Szenegál	(2)
Tanzánia	(2)
<i>Ázsia</i>	2
<i>Ausztrália</i>	1
<i>Európa</i>	20
ebből: Franciaország	(5)
Hollandia és Egyesült Királyság	(4)
NSZK	(2)
<i>Latin Amerika</i>	6
ebből: Mexikó	(3)
<i>Közel-Kelet</i>	2
<i>Egyesült Államok</i>	5

A nemzetközi szervezetek fő jellegzetességeik szerint két nagy csoportba sorolhatók; az IFLA önmagában egy harmadik csoportot alkot. Az első csoportba 18 szervezet tartozik, amelyek speciális könyvtártípusokkal vagy szakterületekkel foglalkoznak. A második csoportba 26 regionális szervezet sorolható. Az IFLA keretét biztosít mindkét csoportba tartozó szervezetek számára (noha nem mindegyikük tagja az IFLA-nak), ugyanakkor saját szervezeti céljai is vannak.

Az első csoportban 3 szervezet meghatározott könyvtártípussal foglalkozik:

az 1955-ben alapított IATUL (International Association of Technological University Libraries),

az 1963-ban keletkezett AIL (Association of International Libraries) és

az 1968-ban létesült INTAMEL (International Association of Metropolitan City Libraries).

Elsődleges céljuk a tagkönyvtárak közti együttműködés erősítése, a nemzetközi kiadvány- és információcseré előmozdítása, a tagok javát szolgáló programok kialakítása vagy ösztönzése.

A meghatározott szakterülettel foglalkozó 15 könyvtári szervezet szintén az első csoportba tartozik, de számuk és sokféleségük miatt részletes bemutatásukra itt nincs lehetőség. Az általuk művelt néhány szakterület: mezőgazdaság, dokumentáció, jog, közel-keleti problémák, zene, restaurálás, iskolai könyvtárügy, hangrögzítés, színházművészet stb.

Az említett nemzetközi szervezetek (a FID és a FIAF kivételével) az 50-es és 60-as években alakultak meg; a legfiatalabb az IASL (International Association of School Librarianship) 1971 óta működik.

Az első csoportban a FID tevékenységi köre tekintendő a legszélesebbnek; a bármilyen formában rögzített

információk szervezésével, tárolásával, terjesztésével és értékelésével foglalkozik a legkülönbözőbb szakterületeken.

A második csoportba eső regionális szervezetek többsége meghatározott könyvtártípussal vagy szakterülettel foglalkozik. Számuk és fő érdeklődési területük:

<i>Afrika</i>	7 szervezet
Levéltárak, egyetemi könyvtárak (3 szervezet), könyvtárosképzés, könyvtárfejlesztés	
<i>Ázsia</i>	4 szervezet
Levéltárak (2 szervezet), egyetemi könyvtárak, könyvtárfejlesztés	
<i>Brit Nemzetközösség</i>	3 szervezet
Bibliográfia, afrikai vonatkozású dokumentumok, nemzetközösségi könyvtárak	
<i>Európa</i>	5 szervezet
Vallástudományi könyvtárak (2 szervezet), szakkönyvtárak (2 szervezet)	
<i>Latin-Amerika</i>	6 szervezet
Mezőgazdaság (2 szervezet), levéltárak, könyvtári dokumentumok, egyetemi szakkönyvtárak, könyvtárosképzés.	

Az egyik legrégebbi és legaktívabb regionális szervezet az 1964-ben alapított SCAUL (Standing Conference of African University Libraries), amely más regionális szervezeteknek is keretet ad.

Külön kategória az IFLA, amely 1927 óta a könyvtárügy és tájékoztatásügy – többször bírált – nemzetközi vezető ereje. *Ranganathan* 25 éve még kifogásolta, hogy az IFLA nemzetközisége csak Nyugat-Európára és Észak-Amerikára terjed ki. Ez a vád azóta érvényét veszítette.

1976-ban az IFLA Közgyűlése elfogadta az egyesület új alapszabályait. Megváltozott a szervezet neve is – *International Federation of Library Association and Institutions* – bár rövidítése nem. A változások azonban sokkal mélyebbre hatóak. Érdemes összevetni a régi és új célkitűzéseket (Margreet *Wijnstroom* megfogalmazásában):

„A régi alapító okmányban a szövetség célja a következőképp hangzott: az együttműködés előmozdítása a könyvtárügy és a bibliográfia területén, különösen pedig elemzések készítése és javaslatok kidolgozása a könyvtárak, könyvtárosegységek, bibliográfusok és más szervezett csoportok nemzetközi kapcsolataira. Az újonnan megfogalmazott célok jelzik az IFLA tevékenységi körének kiterjesztését; a nemzetközi megértés, együttműködés, vita, kutatás és fejlesztés támogatása a könyvtárügy minden területén, beleértve a bibliográfiát, a tájékoztatástudományt és a szakemberképzést is, továbbá olyan szervezet kiépítése, amely nemzetközi ügyekben képviseli a könyvtárügyet.”

Az IFLA fejlődése a tagság létszámán is mérhető: 1973-ban 55 országból 350 tag, 1977-ben 100 országból 700 tag alkotta a Szövetség tagságát.

Az IFLA programját a nagyszámú bizottság, részleg, szekció és munkacsoport hajtja végre. Különösen a 27 szekció folytat széles körű tevékenységet. A Szövetség nemzetközi súlyát fokozza részvétele az Unesco, a WIPO (World Intellectual Property Organization = Szellemi Tulajdonjogi Világszervezet) és az ICSU (International Council of Scientific Unions = Tudományos Uniók Nemzetközi Tanácsa) munkájában.

A könyvtári, információs és levéltári nemzetközi szervezetek túlnyomó része még túl fiatal ahhoz, hogy meghatározhatnók befolyásukat, vagy hogy kapcsolataik értékét felbecsülhetnénk. A nagyobb múltú szervezetek tapasztalatai azonban már jelzik, hogy a kitűzött célok elérése terén már eddig is sok sikert értek el, s ez mindenképpen biztató jel.

/FANG, J. R. –SONGE, A. H.: A survey of professional associations at the international level: their characteristics and major interests. = IFLA Journal, 4. köt. 1. sz. 1978. p. 40–45./

(Sárdy Péter)



A tudományos egyesületek, mint a nemzeti információs rendszer alkotó elemei

Az ASLIB 1977. évi konferenciáján számba vették azokat az információs erőforrásokat, intézményeket, amelyek jelentős mértékben járulhatnak hozzá a nemzeti információs rendszer kialakításához, működéséhez az Egyesült Királyságban. Ezek közé tartoznak a *szakmai egyesületek, tudományos társaságok*, amelyek szakterületükön – elsősorban a saját tagjaik számára úgy tekinthetők, mint információs „*kliringállomások*”, ahol a szakmai információk cseréje, az új tudományos eszmék átadása–átvétele, megvitatása, terjesztése kedvező hatással megvalósulhat.

Több szakterületen kiemelkedő szerepe van a szakmai egyesületeknek tudományos folyóiratok kiadásában, amelyhez a tagsági díjak nyújtanak anyagi fedezetet. Az utóbbi évek gazdasági nehézségei ezen a téren is éreztetik kedvezőtlen hatásukat, ezért a *tudományos társulatoknak felül kell vizsgálniuk kiadási, információterjesztési és árpolitikájukat*, s alkalmazkodniuk kell a megváltozott gazdasági körülményekhez. Alternatív – és kevésbé drága – megoldásokat kell keresniük a tudományos eredmények, információk terjesztésére, pl. az alábbi szempontok figyelembevételével:

az olyan tudományos folyóiratokat, amelyek széles szakterülettel foglalkoznak, célszerű *megszüntetni és*